

Anselm Grün

DE

MOED

OM TE BESLISSEN

Anselm Grün

DE MOED
OM TE BESLISSSEN

Uitgeverij
Ten Have

Inhoud

Inleiding – Kies het leven	7
1. Keuzes maken in het Lucasevangelie	11
2. De mens is keuze	25
3. Hindernissen bij het kiezen	31
4. Hulpmiddelen om keuzes te maken	43
<i>Je instelling</i>	44
<i>Kiezen en bidden</i>	48
<i>Concrete oefeningen</i>	56
5. Besluitvorming en verantwoordelijkheid	65
6. Kiezen en rituelen	71
7. De verschillende soorten van keuzes	77
<i>Levenskeuzes</i>	77
<i>Beslissingen over je relatie</i>	82
<i>Keuzes maken op het werk</i>	87
<i>Besluiten in het dagelijks leven</i>	91
<i>Kiezen voor het leven</i>	96
<i>Gemeenschappelijke beslissingen</i>	104
<i>Gewetensbeslissingen</i>	109
Slotgedachten – Dagelijks moeten we keuzes maken	115
Gebeden	119
<i>bij beslissingen</i>	
<i>voor beslissingen</i>	
Literatuurverwijzingen	142

Keuzes maken in het Lucasevangelie

De evangelist Lucas schreef zijn evangelie tegen de achtergrond van de Griekse filosofie en mythologie. In de antieke Griekse cultuur was ‘het maken van keuzes’ een kernthema. Zo kent de Griekse Heraclessage een episode die ‘Heracles op de tweesprong’ wordt genoemd. Heracles moet in dit verhaal een keuze maken tussen een leven vol zinnelijkheid en plezier en een leven waarin de deugd (*arete*) centraal staat.

Met deze sage drukten de Grieken uit dat ieder mens in zijn leven voor een keuze komt te staan. Kies je voor de makkelijkste weg? Voor de weg van de oppervlakkige genoegens? Of kies je voor het moeilijke pad van de deugd, de weg naar een geslaagd leven? Of het leven een succes wordt ligt in onze eigen hand. Maar we zullen een keuze moeten maken tussen de weg die naar de afgrond voert of de weg die ons het ware leven belooft.

Volgens de Grieken was de goede weg de weg van de deugd, de weg die beantwoordt aan de wil van God. De vrouw, die de deugd belichaamt, belooft Heracles geen gemakkelijk leven: ‘Weet dat de goden alles wat goed en begerenswaardig is niet zomaar aan de mensen geven’ (geciteerd in: Wickert 65).

Lucas pakt het Griekse thema van het kiezen op en gebruikt het op meerdere plaatsen in zijn evangelie. Ook de andere evangelisten schetsen ons hoe Jezus de mensen laat kiezen tussen leven en dood, tussen geloof en ongelooft. Maar in het Lucasevangelie is dit onderwerp het hoofdmotief. Daarom wil ik me hier beperken tot dit evangelie als ik in

de Bijbel antwoorden probeer te vinden op de vraag hoe je goede keuzes maakt.

Reeds aan het begin van zijn boek laat Lucas twee manieren zien waarop we kunnen reageren. Twee verschillende reacties op de boodschap van een engel. We kunnen zoals Zacharias twijfelen of zoals Maria vertrouwen. We kunnen net als Zacharias met rationele argumenten de beslissing uit de weg gaan of we kunnen net als Maria ingaan op onze innerlijke impulsen, op de boodschap die de engel ons geeft.

Als we er met Maria voor kiezen om in te gaan op ons innerlijk gevoel dan wordt God in ons geboren en komen we in aanraking met het oorspronkelijke en onvervalste beeld dat God van ons heeft gemaakt.

De grijze Simeon voorzegt dat het kind Jezus een teken zal zijn dat de mensen tot keuzes dwingt: 'Weet wel dat velen in Israël door hem ten val zullen komen of juist zullen opstaan. Hij zal een teken zijn dat betwist wordt' (Lucas 2:34). Over dit mensenkind zullen de meningen verdeeld zijn. Men kan Jezus niet ontmoeten zonder een keuze te maken. Hij vraagt om een beslissing. Je kunt hem niet achteroverleunend van een afstandje bekijken en eenvoudig verder gaan met je leven. Als we de woorden van Jezus goed lezen, dan vragen ze iets van ons. Ze vragen ons om afscheid te nemen van onze onbewuste manier van leven. Ze dagen ons uit om bewust en beslist te gaan leven, om te kiezen voor het leven en de liefde. Dit kiezen is een ontwaken. Een ontwaken uit de slaap waarin we onszelf hebben gesust.

In de woestijn wordt Jezus zelf voor een keuze geplaatst. Hij wordt verzocht door de satan. Kiest hij voor zijn eigen roem of voor het doen van de wil van God (Luc. 4:1-13)? Net als Jezus komen ook wij vaak voor de verzoeking te staan om onszelf in het middelpunt te plaatsen en de dingen om ons heen voor

eigen gewin te gebruiken. Ja, elk moment weer staan we voor de keuze of we God willen dienen of ons eigen ego.

Ook bij zijn eerste preek in de synagoge van Nazaret stelt Jezus zijn toehoorders voor een keuze: om te luisteren naar zijn boodschap of die boodschap af te wijzen (Luc. 4:16-30). De eerste reactie van de hoorders is enthousiasme. Maar als Jezus op een keuze aandringt, slaat het enthousiasme om in afwijzing. Ik ken die verzoeking: ik zou in het licht van een groot en beroemd persoon willen baden. Maar zodra hij me voor de keuze stelt, deins ik terug. Jezus stelt me voor die keuze. Ik kan niet gewoon wat vroom over hem mediteren. Ik moet beslissen, of ik hem wil navolgen of dat ik mijn eigen weg wil gaan.

Het thema kiezen komt vooral naar voren in de zaligsprekingen en de weeklachten (Luc. 6:20-26). Matteüs presenteert de acht zaligsprekingen als een weg naar de wijsheid. Jezus toont acht wegen waarop het leven zal lukken.

In het Lucasevangelie onderricht Jezus geen wijsheidsleer, maar spreekt hij de toehoorders direct aan. Hij zegt hier niet: 'Gelukkig die arm van geest zijn', maar: 'Gelukkig jullie die arm zijn'. Hij richt zich tot de armen, de hongerenden, de wenenden en de uit de gemeenschap verstotenen en belooft ze het heil. Hij zegt tegen hen: Jullie leven kan veranderen. Ook voor jullie is geluk mogelijk. Het ligt eraan hoe je met je armoede, je verdriet en je honger omgaat. Jezus geeft verstoten mensen moed, door ze te laten weten dat God hen ziet. Hij laat ze weten dat ze te midden van alle haat van de kant van mensen, geluk zullen ervaren als ze vertrouwen op God.

Maar je kunt deze zaligspreking ook anders lezen. Je mag het ook zo zien: Jezus zegt hier tegen verschillende groepen mensen dat ze een keuze moeten maken. Ongeacht de situatie waarin ze zich bevinden, kunnen ze kiezen voor de zaligheid, voor het geluk – of voor het ongeluk, voor het ach en wee.

De armen kunnen er niets aan doen dat ze arm zijn. Maar ze kunnen wel kiezen: tussen jammeren en klagen of een keuze maken voor het koninkrijk van God. Ze kunnen de armoede aanvaarden en zich daarin naar God laten verwijzen. Als God hun leven vervult, zal hun uiterlijke armoede veranderen in innerlijke rijkdom.

Helaas worden de woorden van Jezus vandaag de dag in veel christelijke kringen anders gebruikt. Door Amerikaanse pinkstergelovigen worden de armen ervan beschuldigd dat ze bezeten zijn door een armoededemon. Het geloof moet de demon van de armoede verdrijven. Dan zullen de armen rijk worden in geld en goed. Het geloof wordt op die manier een weg naar uiterlijke rijkdom. Jezus heeft dat anders gezien. De arme kan vaak niet veel veranderen aan zijn uiterlijke armoede. Maar hij kan er wel voor kiezen God te zoeken in zijn hart. God is de ware schat. Als God in mij heerst, dan heb ik genoeg. Dan is het niet meer zo belangrijk hoeveel geld ik heb.

Tegen hen die honger hebben, zegt Jezus: 'Je zult verzadigd worden.' Dat is niet alleen een uiterlijke belofte. Jezus roept de mensen die honger hebben op om op zoek te gaan naar datgene wat werkelijk verzadigt. Ook als ik in mijn buik de honger voel, kan ik innerlijk verzadigd zijn. Ik ben niet volledig van de uiterlijke omstandigheden afhankelijk. Veel mensen blijven in een afwachtende houding steken. Anderen moeten hen verzadigen. Maar dat wat anderen ons geven, kan nooit onze innerlijke leegte vullen.

We hebben ander voedsel nodig, voedsel dat ons werkelijk voedt. Jezus spreekt over het woord dat uit de mond van God komt en dat ons meer verzadigt dan brood. Als we het woord van God in ons hart toelaten, zal het onze ziel verzadigen. Ons diepste verlangen wordt aangesproken en vervuld door het woord van God. De ware honger is immers onze honger

naar liefde en aandacht, naar aanvaarding en innerlijke vrede. Deze honger wordt niet gestild door voedsel, maar door elk woord dat me vertelt dat ik onvoorwaardelijk word bemind.

Hetzelfde geldt voor de wenenden. Als Jezus hun zegt dat ze zullen lachen, dan is dat niet alleen een belofte, maar ook een oproep. Je kunt kiezen voor het lachen. Je kunt in het verdriet blijven hangen, maar je kunt ook proberen om dat wat je verdrietig maakt te zien met andere ogen. Vaak is verdriet een teken dat we het moeilijk vinden dat onze wensen niet worden vervuld. Jezus roept de wenenden op om na te denken over hun maatstaven, wensen en illusies.

Als iemand ons kwetst of pijn doet, zijn we meer dan alleen slachtoffer. We kunnen dat wat ons kwetst ook bij de ander laten. Dan lachen we om degene die ons met woorden probeert te raken. We lachen hem niet uit, maar we distantiëren ons in het lachen van zijn kwetsende gedrag.

Het principe dat we in elke situatie kunnen kiezen voor de vreugde geldt tot op zekere hoogte altijd. We moeten de negatieve gevoelens daarbij niet verdringen. Maar we moeten ze relativeren.

Veel mensen hebben gekozen voor het klagen. Ze cirkelen voortdurend vol zelfmedelijden om zichzelf heen. Ze denken dat anderen er de reden van zijn dat het zo slecht met hen gaat. Jezus ziet deze mensen aan en vertrouwt ze toe dat ze een andere weg kunnen kiezen: de weg van de vreugde. Als ik mezelf losmaak van de pijnlijke woorden die me aan het huilen maken, en terugkeer naar mijn innerlijk, zal ik daar een bron van vreugde vinden.

Mijn stemming is niet van anderen afhankelijk. Ik ben er zelf verantwoordelijk voor door welke gevoelens ik me laat bepalen. Je moet jezelf niet onder druk zetten door negatieve gevoelens te verdringen (alsof je altijd een goed humeur zou

moeten hebben). Je moet je verdriet analyseren en je afvragen of het misschien wordt veroorzaakt door kinderlijke behoeften of illusies.

De vierde groep die Jezus aanspreekt, zijn mensen die door anderen worden gehaat en bespot, die uit de gemeenschap zijn verstoten. Je zou kunnen stellen dat het degenen zijn die worden gepest en worden veracht. Jezus roept ze op om zich te verheugen.

Dat lijkt te veel gevraagd. Maar als ik gepest of gesard word, moet ik beseffen dat anderen hun problemen op mij trachten te projecteren. Ik zal me allereerst van hun projecties moeten bevrijden. Daarnaast kan het goed zijn om te worden gewezen op God. Want de grond, waarop ik mijn leven bouw, is uiteindelijk niet de goedkeuring van mensen, maar de liefde van God. Als ik zo reageer op de verachting door anderen, hebben ze geen macht over me.

Het is dus mijn beslissing hoe ik reageer als ik uit de gemeenschap word gestoten en word nageroepen. Ik kan voor hun gedrag vluchten in zelfmedelijden, of ik kan die situatie als uitdaging zien en er innerlijk sterker van worden. Dan kom ik stevig op mijn voeten te staan. Dan ben ik in staat te zien wat ze met me doen, zonder door hen omver te worden geworpen.

Jezus belooft degenen die uit de gemeenschap worden verstoten een groot loon in de hemel. Dat klinkt als een troost voor later. Maar hij bedoelt dat we nu al, terwijl we door anderen worden vervolgd, de hemel in onszelf kunnen ontdekken. De afwijzing door anderen dwingt ons om op zoek te gaan naar een innerlijke schuilplaats, een plek waar we de hemel in onszelf ervaren. Op die plek weten we ons vrij en bemind, omdat God er is.

Jezus toont armen, hongerende, wenende en bespotten men-

sen nieuwe wegen, waarop ze kunnen kiezen voor zaligheid, voor geluk, voor vreugde. In de vier weeklachten, die op de zaligsprekingen volgen, keert Jezus zich tot hen die rijk zijn, de mensen die genoeg te eten hebben, die lachen en bij anderen in aanzien staan. Hij spreekt ze direct aan en waarschuwt: Jullie rijkdom kan te gronde gaan, jullie lachen kan veranderen in wenen en jullie verzadigd zijn kan omslaan in honger. Ziet toe, dat je je niet al te zeker voelt. Het kan verkeren. Niets van wat je bezit is zeker. Je kunt niet op je lauweren rusten. Kies daarom voor het leven.

Hij zegt tegen de rijken: Als jullie jezelf zien als rijken, dan heb je geen andere troost, dan zul je ooit je steun en toeverlaat verliezen. Besef wel dat jullie niets hebben waarop je werkelijk kunt bouwen. Kies daarom voor dat wat werkelijk het leven draagt. Kies voor innerlijke rijkdom. Tegen de verzadigden zegt Jezus: Als jullie je innerlijke honger met eten en drinken probeert te stillen, dan zul je je steeds leger gaan voelen. Kies voor wat werkelijk verzadigt. En realiseer je dat het verzadigd zijn alleen je moe en traag maakt, ja, dat je in het verzadigen van jezelf aan het leven voorbijgaat. Kies voor het leven. Anders zul je van binnenuit worden verteerd.

De lachenden roept hij toe: Pas op dat jullie gelach om anderen zich niet tegen je keert. Want dan zullen jullie degenen zijn die worden uitgelachen. Jezus wijst de mensen op de gevolgen van hun handelen. Het is niet vanzelfsprekend dat de lachenden blijven lachen. Ze zullen wenen, als ze niet kiezen voor het leven.

Aan degenen die zich laten prijzen door anderen laat Jezus zien hoe kwetsbaar hun fundament is. Wij zien daar in onze eigen cultuur de voorbeelden van. Mensen die vandaag door de media worden geprezen, kunnen morgen van de troon worden gestoten.

Alles waarop we ons leven bouwen – rijkdom, verzadiging, gelach, erkenning – is betrekkelijk. We zullen daarom voor een fundament moeten kiezen dat solide is. Niets is zeker. We zullen steeds weer moeten kiezen voor het leven. Want wie voor het leven kiest is als een wijs man, die zijn huis bouwt op een rots. Dat huis wordt niet verwoest als de illusies in rook opgaan. Het staat op een stevig fundament, want het is op God zelf gebouwd. De wijze man luistert niet alleen naar de woorden van Jezus, maar handelt er ook naar. Hij heeft ervoor gekozen om te leven zoals Jezus het hem heeft gezegd. Deze beslissing biedt een basis die zijn levenshuis beschermt tegen crises, stormen, gevaren van buitenaf, afwijzing en veroordeling.

Lucas wil met de vier zaligsprekingen en vier weeklachten zeggen: Je moet een keuze maken. Wil je zalig en gelukkig worden, of berokken je jezelf liever schade? Hij zegt: In welke situatie je ook verkeert, of je nu rijk bent of arm, bouw er niet op. Het komt er in elke situatie op aan dat je voor God kiest. Alleen dan zal je leven slagen. Zoek geen rust in rijkdom of in vroomheid, maar kies elk ogenblik opnieuw voor God. Kies voor de weg die werkelijk naar het leven voert.

Je zou Lucas' veldrede kunnen lezen als een oproep tot een keuze voor het leven. 'Tot jullie die naar mij luisteren zeg ik: heb je vijanden lief, wees goed voor wie jullie haten, zegen wie jullie vervloeken, bid voor wie jullie slecht behandelen' (Luc. 6:27-28). Vijandschap ontstaat altijd door projectie. Mensen projecteren op elkaar wat ze zelf niet kunnen accepteren. Het is echter mijn keuze hoe ik daarop reageer. Het is aan mij of ik de vijandschap van de ander aanvaard en tegen hem ten strijde trek, of dat ik besef dat het maar een projectie is. Het is aan mij of ik me ervan distantieer en de ander zie als iemand die hulp nodig heeft, ja, als iemand die zijn angst op mij projecteert.